

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ**

ФАКУЛЬТЕТ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Кафедра сучасної та бальної хореографії

ЗАТВЕРДЖУЮ:

**Гарант освітньої програми
професор Большакова Т.В.**

_____ 2020 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

**Проректор з
навчальної роботи
Сташевська І.О.**

_____ 2020 р.

**Силабус
навчальної дисципліни**

«Танець»

для здобувачів першого рівня (бакалаврського) вищої освіти

Рівень вищої освіти : перший - бакалавр

Спеціальність – 025 Музичне мистецтво

Галузь знань – 02 Культура і мистецтво

Спеціалізація – хореографія

Обсяг – 4 кредитів ЕКТС

Рік навчання – 1

Семестр – 2

Викладач – Гриценко Олена Едуардівна – викладач кафедри сучасної та бальної хореографії

Харків - 2020

Силабус склала
викладач кафедри сучасної та бальної хореографії Гриценко Олена Едуардівна

Силабус затверджено на засіданні кафедри сучасної та бальної хореографії,
протокол № 1 від « 26 » серпня 2020 р.

Завідувач кафедри Семенова Н.М.

Силабус затверджено на засіданні групи забезпечення спеціальності «Музичне мистецтво»,
протокол № від «» серпень 2020 р.

1. Загальна інформація про дисципліну

1	Назва дисципліни	Сучасний естрадний танець
2	Викладач	Гриценко Олена Едуардівна
3	Контактні дані викладача (роб.тел., емейл)	
4	Статус дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	обов'язкова
5	Рік підготовки	1
6	Семестр	2
7	Лекції (год.)	–
8	Практичні (семінарські, лабораторні) заняття (год.)	40
9	Самостійна робота (год.)	80
10	Індивідуальні заняття з викладачем (год.)	-
11	Кількість кредитів	4
12	Загальна кількість годин	120
13	Види поточного контролю	поточна перевірка, контрольні уроки, перевірка практичних вокально-виконавських завдань
14	Вид підсумкового контролю	Залік

2. Анотація дисципліни

2.1. Місце дисципліни в програмі навчання

Навчальна дисципліна «Танець» є частиною різностороннього виховання бакалавра зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво»; готує бакалаврів до роботи в якості професійного артиста академічного співа. Вивчення цієї дисципліни допомагає студентам розвинути пластичну виразність вокаліста; виховує загальну хореографічну культуру, а також формує практичні навички з виконання академічних стилів та напрямів хореографічного мистецтва.

Мета навчальної дисципліни – ознайомлення з основними видами хореографічного мистецтва, оволодіння характерними рухами та манерою виконання академічних стилів та напрямів хореографії. Передумови для вивчення: мати специфічні творчі здібності та професійні фізичні дані, виявити відповідну фахову придатність. Володіти професійними навичками виконання базових рухів класичного танцю. Виявляти обізнаність з термінологією і літератури за фахом, а також володіти необхідними знаннями в галузі суміжних мистецтв. Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімального порогового рівня – 60 балів.

Окрім цього навчальна дисципліна «Танець» покликана сприяти формуванню у здобувачів цілеспрямованості, вимогливості до себе, а також ініціативності й творчої активності.

Згідно з навчальним планом спеціалізації «Академічний спів» спеціальності «Музичне мистецтво» кафедри естрадного та народного співу Харківської державної академії культури готує фахівців, які по закінченні навчання отримують кваліфікації: «бакалавр музичного мистецтва, концертно-камерний співак, викладач». У системі професійної підготовки здобувачів практичний курс навчальної дисципліни «Танець» відповідає вимогам кваліфікації «артист хору», «артист ансамблю» (пісні й танцю, вокально-інструментального, вокального, хорового та ін.), «артист-вокаліст (соліст)», «артист-соліст (хору)», «керівник фольклорного ансамблю».

2.2. Пререквізити та постреквізити дисципліни

Навчальна дисципліна «Танець» базується на отриманні знань, вмінь та навичок у процесі навчання за освітньо-професійною програмою підготовки фахівця першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, та їх практичному використанні у концертно-виконавській, музично-педагогічній та

науково-творчій діяльності в галузі хореографічного мистецтва.

Пререквізитами вивчення дисципліни «Танець» стають результати навчання, що отримуються в процесі вивчення освітніх компонент професійної і практичної підготовки із спеціальними фаховими дисциплінами, таких як: «Народний танець», «Класичний танець», «Бальний танець» (обов'язкові освітні компоненти).

Набуті практичні навички і теоретичні знання, засвоєні під час вивчення дисципліни «Танець» стають однією з умов, які сприяють якісному рівню сучасного опанування та специфічних прийомів художньої інтепретації наступних освітніх компонент професійної і практичної підготовки: «Класичний танець» (обов'язкові освітні компоненти) й забезпечують творчий розвиток здобувача в його виконавській діяльності під час подальшого вивчення обов'язкової освітньої компоненти «Практика» (виробнича, педагогічна).

2.3. Мета вивчення навчальної дисципліни. Метою навчальної дисципліни «Танець» є ознайомлення з основними видами хореографічного мистецтва, оволодіння характерними рухами та манерою виконання класичної та народної хореографії.

2.4. Завдання вивчення дисципліни: оволодіння манерою виконання народного та класичного танцю.

2.5. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни.

Загальні компетентності:

- здатність розуміння предметної області та специфіки музично-професійної діяльності на тлі шанобливого й дбайливого ставлення до історичної спадщини світової та української культури, цінностей і традицій;
- здатність до розв'язання проблем, набуття гнучкого та креативного способу мислення, яке дає можливість осмислити та вирішити проблеми і задачі, які стоять перед фахівцями з музичного мистецтва в умовах сучасних творчо-мистецьких реалій;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, щоб застосовувати знання у практичних ситуаціях, осмислювати власний досвід та передавати його іншим у процесі викладання;
- здатність до міжособистісної взаємодії у творчому професійному колективі, здатність до критики та самокритики на основі самоаналізу та самоорганізації, виявляти ініціативу та лідерські якості;
- здатність генерувати нові ідеї (креативність), обґрунтовувати власні творчі й педагогічні рішення та спроможність планувати і здійснювати на їх основі творчо-виконавську і педагогічну практику.

Професійні компетентності:

- Здатність мотивувати людей, рухатися до спільної мети та працювати в команді на заняттях з естрадного танцю.
- Здатність використовувати загальні засади взаємозв'язку співочого дихання та сценічного руху.
- Здатність використовувати практичні базові вокально-хореографічні та художньо-виконавські навички в галузі вокально-естрадного виконавства.
- Здатність виявляти специфіку видів хореографічного мистецтва.
- Здатність виявляти індивідуальні параметри естрадно-сценічного стилю студента як майбутнього артиста.
- Здатність опанувати основні принципи та методи самостійної роботи над художнім образом естрадного твору та його сценічним втіленням.

2.6. Результати навчання:

- Демонструвати знання, набуті у процесі навчання, щодо історії, теорії естрадного танцю.

- Демонструвати знання, набуті у процесі навчання, національної специфіки естрадних танців.
- Демонструвати знання стилістичних особливостей і манери виконання танців сучасної естради, запропонованих викладачем
- Виявляти проблеми у процесі опанування рухами естрадного танцю, причини їх виникнення, розробляти програми їх подолання та запобігання.
- Створювати окремі комбінації, етюди на основі рухів естрадного танцю.
- Уміти застосовувати знання, вміння та навички щодо поєднання вокального та хореографічного виконавства.

3. Політика дисципліни

3.1. Політика виставлення оцінок (пропущені заняття, відпрацювання пропусків): кожна оцінка виставляється відповідно до розроблених викладачем та заздалегідь оголошених здобувачам критеріїв, а також мотивується в індивідуальному порядку на вимогу здобувача; у випадку не відпрацювання здобувачем усіх передбачених навчальним планом видів занять до екзамену він не допускається; пропущені заняття обов'язково мають бути відпрацьовані. Форму і час відпрацювання здобувач та викладач взаємопогоджують.

3.2. Політика академічної поведінки та доброчесності (плагіат, поведінка в аудиторії): конфліктні ситуації мають відкрито обговорюватись в академічних групах з викладачем, необхідно бути взаємно толерантним, поважати думку іншого. Плагіат та інші форми нечесної роботи неприпустимі. Недопустимі підказки і списування у ході практичних занять, контрольних роботах, на іспиті.

Норми академічної етики: дисциплінованість; дотримання субординації; чесність; відповідальність; робота в аудиторії з відключеними мобільними телефонами.

4. Програма навчальної дисципліни

1	Назва розділів, тем	Усього годин	Практ.	Самос.
1	2	3	5	6
1 курс 2 семестр				
Розділ 1. Основні засади використання елементів українського танцю у сценічній діяльності естрадного співака				
1	Український танець на сучасній естраді	10	6	10
2	Основні рухи танців Центральної України	15	6	10
3	Основні рухи танців Західного регіону України	15	6	10
Разом		48	18	30
Розділ 2. . Вальс – найпопулярніший танець європейської програми(стандарту)				
4	Базові рухи та фігури вальсу	24	10	16
Разом		24	10	16
Розділ 3. Методика вивчення класичних рухів				
5	Вправи біля станка	8	4	14
6	Вправи для рук	10	4	10
7	Стрибки	10	4	10
Разом		46	12	34
Усього годин		120	40	80

Теми практичних занять

№	Назва теми	Кільк год
1	Український танець на сучасній естраді	2

2	Основні рухи танців Центральної України	2
3	Позиції рук та ніг, постанова корпусу, кроки, притупи, колупалочки, віхлясники	2
4	Танцювальні комбінації №1, №2.	2
5	Основні рухи танців Західного регіону України	2
6	Позиції рук та ніг, постанова корпусу, кроки, ходи, притупи, переступчики, чосанки.	2
7	Танцювальні комбінації №1, №2.	2
8	Вальс: позиції стоп; ритм кроків, рахування; побудова; ступінь повороту; підйом та зниження, корпус; нахили; робота ступні.	2
9	Базові рухи та фігури повільного вальсу. Правий поворот; шаг-переміна з правої ноги; шаг-переміна з лівої ноги.	2
10	Базові рухи віденського вальсу. Правий поворот; шаг-переміна з правої ноги; шаг-переміна з лівої ноги.	2
11	Базові рухи та фігури фігурного вальсу.	2
12	Вивчення рухів біля палки. Позиції ніг: 1,2,3,4,5.	4
13	Вправи для рук. 1 та 3 Port de Bras.	2
14	Вивчення рухів Allegro: Temps Leve Saute 1,2,5 позиціях.	4
15	Ознайомлення зі стильовими особливостями Leve Saute 1,2,5 позиціях.	2
16	Вивчення базових рухів та манери виконання Итак-Екзерсис біля палки.	2
17	Вправи для рук та вивчення рухів Allegro.	2
	Разом	40

Самостійна робота

№ теми	Зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Ознайомитися з характеристикою українського народного танцю	10
2	Вивчити задані викладачем танцювальні комбінації, основні рухи та елементи танців Центральної України	10
3	Відпрацювати задані викладачем танцювальні комбінації, основні рухи та елементи танців Західного регіону України	10
4	Набувати досконалості під час виконання базових рухів та фігур вальсу	10
5	Вивчити танцювальні комбінації на базі хіп-хопу	10
6	Відпрацювати характерні елементи форм хіп-хопу	10
7	Вивчити базові рухи, манеру виконання; вивчити танцювальні комбінації вальсу	10
8	Базові рухи та фігури повільного вальсу. Правий поворот; шаг-переміна з правої ноги; шаг-переміна з лівої ноги.	10
	Усього годин	80

7. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Рівень досягнення запланованих результатів навчання з дисципліни «Танець» перевірятиметься за допомогою таких форм контролю:

- залік;
- перевірка практичних завдань;
- перевірка завдань самостійної роботи;
- інші види індивідуальних завдань.

Передбачено періодичні (рубіжні) етапи контролю рівня опанування навчальної програми дисципліни.

Можлива кількість балів, набраних до підсумкової форми контролю (до 60 балів).

8. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Творча реконструкція народної пісні» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Для заліку

Розд.1-2 Теми 1-4	підсум. контр. Залік	Сума
60%	40%	100%
17 тижд. (7-й сем.)	екзам. Сесія	

Шкала оцінювання:

За шкалою ТНЕУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	програма навчальної дисципліни;	1-4
2.	силабус;	1-4
3.	методичні матеріали для самостійної роботи здобувачів та завдання для поточного оцінювання навчальних досягнень здобувачів;	1-4
4.	нотний вокальний фонд; ілюстративні матеріали; фонозаписи, інформаційні ресурси;	1-4
5.	музичний інструмент (фортепіано), фонограма, народно-інструментальний склад	1-4

Навчальна дисципліна «Сценічний практикум народнопісенного виконавства» передбачає під час аудиторних годин індивідуальних занять з викладачем та підсумкового контролю засвоєння знань та вмінь з навчальної дисципліни обов'язкове використання музичного супроводу на фортепіано (у виконанні професійного концертмейстера) під час співу.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ Основна література:

1. Аспелунд Д. Развитие певца и его голоса / Д. Аспелунд. – М.: Музгиз, 1952. – 192 с.
2. Базарова Н. П., Мей В. П. Техника классического танца / Н. П. Базарова, В. П. Мей. – Л.-М., Искусство, 1964. – 208 с.
3. Балет: энциклопедия / Гл. ред. Ю. Н. Григорович. – М.: Сов. энциклопедия, 1981. – 559 с.
4. Блок Л. Д. Классический танец. История и современность / Л. Блок. – М.: Искусство, 1987. – 556 с.
5. Бондаренко Л. Танцювальні композиції та етюди танців народів світу / Л. Бондаренко, О. Бердовський. – К: Муз. Україна, 1969. – 229 с.
6. Боримська Г. Самоцвіти українського танцю / Г. Боримська. – К.: Мистецтво, 1974. – 136 с.
7. Ваганова А. Я. Основы классического танца / А. Я. Ваганова. – СПб: Лань, 2003. – 192 с.
8. Василенко К. Украинский народный танец / К. Василенко. – М.: Искусство, 1981. – 160 с.
9. Василенко К. Композиція українського народно-сценічного танцю / К. Василенко. – К.: Мистецтво, 1983. – 138 с.
10. Вербов А. В. Техника постановки голоса / А. В. Вербов. – М.: Музгиз, 1961. – 52 с.
11. Верховинець В. Теорія українського народного танцю / В. Верховинець. – К.: Мистецтво, 1968. – 150 с.
12. Витт Ф. Практические советы обучающимся пению / Ф. Ф. Витт. – Л.: Музыка, 1968. – 64 с.
13. Вопросы вокальной педагогики: Сб. ст. – Вып. 3. – М.: Музыка, 1967. – 152 с.
14. Голейзовский К. Образцы русской народной хореографии / К. Голейзовский. – М.: Искусство, 1984. – 211 с.
15. Головкина С. Уроки классического танца в старших классах / С. Головкина. – М.: Искусство, 1989. – 159 с.
16. Голубев П. Советы молодым педагогам-вокалистам / П. В. Голубев. – М.: Музгиз, 1963. – 87 с.
17. Горанов А. К. Художественный образ и его историческая жизнь / А. К. Горанов. – М.: Искусство, 1970. – 518 с.
18. Гордон Д. Звёзды эстрады / Д. Гордон. – Харьков: Фолио, 2004. – 398 с.
19. Гребенюк Н. Вокально-виконавська творчість: Психолого-педагогічний та мистецтвознавчий аспекти: Моногр. / Н. Гребенюк. – К.: НМАУ, 1999. – 269 с.
20. Гумелюк А. Українські народні танці / А. Гумелюк. – К.: Наук. думка, 1969. – 616 с.
21. Дмитриев Л. Б. Интуиция и сознание в творчестве и вокальной педагогике / Л. Б. Дмитриев // Вопросы вокальной педагогики: сб. ст. – М.: Музыка, 1984. – Вып. 7. – С. 135-155.
22. Дмитриев Л. Б. О воспитании певцов в Центре усовершенствования оперных артистов при театре «Ла Скала» // Вопросы вокальной педагогики: Сб. ст. – Вып. 5. – М.: Музыка, 1976. – С. 61-91.
23. Дмитриев Л. Основы вокальной методики / Л. Дмитриев. – М.: Музыка, 2004. – 676 с.

24. Дрожжина Н. В. Вокальне виконавство в системі музичного мистецтва естради: Автореф. дис...канд. мистецтв. – 17.00.03 / Н. В. Дрожжина. – Х., 2008. – 16 с.
25. Дрожжина Н. В. Розвиток виконавських здібностей вокалістів у контексті музичного мистецтва естради / Н. В. Дрожжина // Проблеми педагогіки мистецтва. Серія: Музична педагогіка і мистецтвознавство: зб. ст.. – Ялта: РВВ РВНЗ КГУ, 2007. – Вип. 1. – С. 118-129.
26. Емельянов В. Развитие голоса. Координация и тренаж / В. Емельянов. – С.-П., Лань, 1997. – 192 с.
27. Євтушенко Д. Питання вокальної педагогіки: історія, теорія, практика / Д. Євтушенко, М. Михайлов-Сидоров. – К.: Мистецтво, 1963. – 340 с.
28. Єрошенко О. В. Емоційна сфера у вокальній творчості: музично-естетичні та виконавські аспекти. – 17.00.03 / О. В. Єрошенко. – Х., 2008. – 19 с.
29. Єрошенко О. В. Емоційні чинники у вокальному виконавстві (до проблематики психології співу) / О. В. Єрошенко // Вісник ХДАДМ. – Х., 2009. - № 10. – С. 27-34.
30. Єрошенко О. В. Креативність як характерна компонента вокального виконавства / О. В. Єрошенко // Традиції та новації у вищій архітектурній освіті: зб. наук. пр.. – Х., 2008. – Вип. 4/6. – С. 26-29.
31. Звездочкин В. А. Классический танец: Учеб. пособие для студентов высших и средних учебных заведений искусств и культуры / В. А. Звездочкин. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. – 410 с.
32. Кампус Э. О мюзикле / Э. Кампус. – Л.: Музыка, 1983. – 128 с.
33. Кларамент А. Искусство танца фламенко / А. Кларамент, Ф. Альбайсин. – М.: Искусство, 1984. – 182 с.
34. Климов А. А. Русский народный танец. Вып. 1. Север России / А. А. Климов. – М.: МГУК, 1996. – 40 с.
35. Колодуб И. С. О рациональном использовании возможностей организма для профессиональной деятельности певца / И. С. Колодуб // Пробл. взаимодействия музыкальной науки и учебного процесса: сб. науч. материалов. – Х., 1995. – Вып. 4. – С. 23-27.
36. Колногузенко Б. Основы руководства и постановочной работы в самодеятельном ансамбле народного танца / Б. Колногузенко. – Х.: Диарт, 1990. – 58 с.
37. Костровицкая В., Писарев А. Школа классического танца / В. Костровицкая, А. Писарев. – Л.: Искусство, 1976. – 272 с.
38. Костровицкая В. 100 уроков классического танца / В. Костровицкая. – Л.: Искусство, 1972. – 239 с.
39. Линклейтер, Кр. Освобождение голоса / Кр. Линклейтер // <http://linklater.ru>
40. Македонская И. В. Учебно-методическое пособие по актерскому мастерству для 1-3 курсов хореографических училищ / И. В. Македонская, Е. В. Петрова. – М.: Моск. гос. акад. хореографии, 1998. – 136 с.
41. Малышева Н. М. Значение принципов К. С. Станиславского для вокальной педагогики // Вопросы вокальной педагогики / Н. М. Малышева. – Вып. 7. – Л.: Музыка, 1983. – С. 180-229.

42. Мессерер А. Уроки классического танца / А. Мессерер. – СПб: Лань, 2004. – 400 с.
43. Мигай С. И. Дыхание в пении / С. И. Мигай // Вопросы вокальной педагогики : сб. ст. – М.: Музыка, 1969. – Вып. 4. – С. 163-179.
44. Пестов П. А. Уроки классического танца. 1 курс: Учеб.-метод. пособие / П. А. Пестов. – М.: Вся Россия, 1999. – 427 с.
45. Прохорова, Л. Українська естрадна вокальна школа: Навч. посіб. / Л. В. Прохорова. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 384 с.
46. Риггс, С. Как стать звездой: Аудиошкола для вокалистов / С. Риггс. – М.: Гид, 1996. – 110 с.
47. Ройзен Г. Особенности формирования певцов-актеров театра музыкальной комедии: учеб.-метод. пособие для педагогов и студ. театр. учеб. заведений / Г. Ройзен. – М.: Гос. ин-т театр. иск-ва им. А. В. Луначарского, 1976. – 80 с.
48. Садовников В. Элементы художественно-исполнительского становления певца / В. Садовников // Вопросы вокальной педагогики: сб. ст. – М.: Музыка, 1969. – Вып. 4. – С. 112-136.
49. Сафронова Л. Н. Уроки классического танца: Метод. пособие для педагогов / Л. Сафронова. – СПб: Академия Русского балета им. А. Я. Вагановой, 2003. – 192 с.
50. Ткаченко Т. Народно-сценический танец. Ч. 1 / Т. Ткаченко. – М.: Искусство, 1967. – 655 с.
51. Ткаченко Т. Народно-сценический танец. Ч. 2 / Т. Ткаченко. – М.: Искусство, 1975. – 351 с.
52. Цветкова Л. Ю. Методика викладання класичного танцю: Підручник / Л. Ю. Цветкова. – К.: Альтерпрес, 2005. – 324 с.
53. Щетинин, М. Дыхательная гимнастика А.Н. Стрельниковой / М. Н. Щетинин. – М.: Метафора, 2003. – 128 с.
54. Яковлев А. Физиологические закономерности певческой атаки: тренировочные упражнения для воспитания вокалистов / А. Яковлев. – Л.: Музыка, 1971. – 64 с.
55. Ярмолович Л. Элементы классического танца и их связь с музыкой / Л. Ярмолович. – М.-Л.: Музгиз, 1952. – 137 с.
56. Ярославцева Л.К. Особенности дыхания у певцов и некоторые методы его исследования / Л.К. Ярославцева // Вопросы физиологии пения и вокальной методики. – М., 1975. – С. 5-32. – (Тр. Гос. муз.-пед. ин-та им. Гнесиных; вып. 25)
57. Ярославцева Л. К. О способах регуляции певческого выдоха / Л. К. Ярославцева // Вопросы вокальной педагогики: сб.ст. – М.: Музыка, 1976. – Вып. 5. – С. 176-201.

Додаткова література

58. Антонюк В. Постановка голосу: навч. посібник для студ. вищих муз. навч. закладів / В. Антонюк. – К.: Укр. ідея, 2000. – 68 с.
59. Антонюк В. Формування індивідуального виконавського стилю: культурно-антропологічний аспект / В. Антонюк. – К.: Українська ідея, 1999. – 24 с.
60. Березова Г. О. Класичний танець у дитячих хореографічних колективах / Г. Березова. – К.: Муз. Україна, 1990. – 256 с.

61. Бержинская С. Основные аспекты формирования исполнительского мастерства начинающего певца: Автореф. дисс...канд. искусствовед. – 17.00.02. / С. Бержинская. – Нижний Новгород, 2005 // <http://www.nauka-shop.com/mod/shop/productID/51873/>
62. Викторов А. Начинаем эстрадный концерт / А. Викторов. – М., «Знание», 1974. – С. 9–47.
63. Гонтаренко Н. Сольное пение: секреты вокального мастерства / Н. Гонтаренко. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – 184 с.
64. Гребенюк Н. Є. До проблеми значення фізіологічного аспекту в розвитку співака / Н. Є. Гребенюк // Культура України: зб. наук. праць / ХДАК. – Х., 2002. – Вип. 9. – С. 158-162.
65. Егоров А. Гигиена голоса и его физиологические основы / А. Егоров. – М.: Музгиз, 1962. – 176 с.
66. Клитин С. С. Эстрада: Проблемы теории, истории и методики / С. С. Клитин. – Л.: Искусство, 1987. – 190 с.
67. Ковнер Ю. А. Тренировочные упражнения в развитии певческого голоса / Ю. А. Ковнер // Вопросы вокальной педагогики: сб. ст. – М.: Музыка, 1976. – Вып. 5. – С. 39-60.
68. Конников А. П. Мир эстрады / А. П. Конников. – М.: Искусство, 1980. – 272 с.
69. Кудинова Т. От водевиля до мюзикла / Т. кудинова. – М.: Сов. композитор, 1982. – 176 с.
70. Кузнецов Е. М. Из прошлого русской эстрады. Исторические очерки / Е. М. Кузнецов. – М.: Искусство, 1958. – 367 с.
71. Менабени А. Г. Самостоятельная работа студента при обучении сольному пению / А. Г. Менабени // Вопросы вокальной педагогики: сб. ст. – М.: Музыка, 1976. – Вып. 5. – С. 247-261.
72. Нестьев И. В. Звезды русской эстрады / И. В. Нестьев. – М.: Советский композитор, 1970. – 184 с.
73. Откидач В. М. Пісенна естрада знайома і незнайома // Культура України: Зб. наук. пр. Вип. 7. Мистецтвознавство. / Харк. держ. акад. культури; Відп. ред. О. Г. Стахевич / В. М. Откидач. – Х.: ХДАК, 2000. – С. 198-207.
74. Павловская-Боровик В. И. Об исполнительских задачах певца // Вопросы вокальной педагогики: Сб. ст. / В. И. Павловская-Боровик. – Вып. 6. – Л.: Музыка, 1982. – С. 57-123.
75. Поп-музыка. Взгляды и мнения: Сб. ст. / Сост. Э. Фрадкина. – Л.-М.: Сов. композитор, 1977. – 80 с.
76. Русская советская эстрада. Очерки истории. 1917 – 1929 / Отв. ред. Е. Д. Уварова. – М.: Искусство. 1976. – 406 с.
77. Русская советская эстрада. 1930 – 1945. Очерки истории / Отв. ред. Е. Д. Уварова. – М.: Искусство, 1976. – 415 с.
78. Русская советская эстрада, 1946 – 1977: Очерки истории / Отв. ред. Е. Д. Уварова. – М.: Искусство, 1981. – 527 с.
79. Савченко Б. А. Эстрада ретро: Юрий Морфесси, Александр Вергинский, Иза Кремер, Петр Лещенко, Вадим Козин, Изабелла Юрьева / Б. А. Савченко. – М.: Искусство, 1996. – 400 с.

80. Сетдикова, Ю. Эстетические аспекты вокально-исполнительского творчества: генезис и современные тенденции / Ю. Сетдикова: Автореф. дисс...канд. филос. наук: 09.00.04. – Москва, 2006.
81. Симеонова, А. Учимся петь: Школа вокала / А. Симеонова // <http://www.tulamusic.ru>
82. Скороходов Г. Звезды советской эстрады: очерки об эстрадных певцах, исполнителях советской лирической песни / Г. Скороходов. – М.: Советский композитор, 1986. – 184 с.
83. Скороходов Г. Клавдия Шульженко / Г. Скороходов. – М.: Сов. композитор, 1974. – 174 с.
84. Шульженко К.И. Когда вы спросите меня. – Х.: Константа, 2003. – 176 с.
85. Эстрада без парада: Сборник / Сост. Баженова Т. П. – М.: Искусство, 1990. – 447 с.
86. Эстрада: что? где? зачем? – М.: Искусство, 1988. – 351 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Харківської державної академії культури
2. Харківська міська спеціалізована музично-театральна бібліотека імені К. С. Станіславського
3. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка
4. Вікіпедія : вільна енциклопедія [Електронний ресурс] // <http://ru.wikipedia.org/wiki>